

Asia: VN/30583/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

MTK kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. MTK pitää maaseutupoliittista selontekoa tärkeänä strategisena asiakirjana. Poikkihallinnollisesti, maa- ja metsätalousministeriön johdolla laaditussa selontekoluonnoksessa kuvataan laajasti suomalaisen maaseutupolitiikan toimintamallia sekä maaseudun tilannekuvaa ja maaseutuun vaikuttavia keskeisiä muutostekijöitä. Rakenteeltaan selontekoluonnos on kuitenkin hieman sekava. MTK kiittää selonteon valmistelijoita ja erityisesti maaseutupolitiikan neuvostoa osallistavasta prosessista selontekoluonnoksen valmistelussa. MTK pitää selontekoluonnoksen keskeisimpänä sisältönä luvussa 5 esitettyjä maaseutua koskevia poikkihallinnollisia tavoitteita sekä kehittämissuosituksia. On tärkeää, että esitetyt suositukset johtavat myös käytännön toimeenpanoon. Monia selonteossa esitettyjä suosituksia on mahdollista edistää ja toteuttaa jo lyhyellä aikavälillä, kun taas osa sopii sisällytettäväksi Suomen seuraavaan hallitusohjelmaan. Useiden selonteossa esitettyjen kehittämissuosistusten toimeenpanovastuu jää epäselväksi.

2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

Luvussa 2.2. on kuvattu maaseutupolitiikan määritelmää sekä toimintamallia. Sivulla 12 todetaan, että ns. suppean maaseutupolitiikan toteuttamisen keskeisin väline Suomessa on MMM:n hallinnonalan EU:n maaseuturahasto ja kansallisen CAP-suunnitelman mukaiset maaseudun kehittämistoimenpiteet ml. Leader-toiminta. Muina maaseutuvälineinä esitetään TEM:in hallinnonalan alue- ja rakennerahastot. MTK esittää tähän liittyvänä kommenttinaan, että TEM:n alue- ja rakennepolitiikkaohjelmassa maaseutualueet ja näiden kehittäminen nostettaisiin huomattavasti nykyistä selkeämmin ja vahvemmin esille.

Luvussa 2.3. on kuvattu maaseututiedon merkitystä ja suomalaisen maaseutututkimuksen nykytilaa. MTK toteaa, että maaseudun todellisen tilan kuvaamisessa tarvitaan paikkatietoa, jonka tuottaminen pitäisi kuulua vahvemmin osaksi suomalaista tilastojärjestelmää. Esimerkiksi maakuntien keskiarvoja kuvaavilla tilastotiedoilla ei ole mahdollista kuvata harvaan asutun maaseudun todellista tilannetta. Tähän lukuun liittyvä huomionarvoinen ja erittäin valitettava asia koskee vahvan maaseutututkimuksen alasajoa Suomessa. Viimeisten vuosien aikana yhdeksästä maaseutuprofessuurista on karsittu kahdeksan.

Luvussa 2.5. on kuvattu kansainvälisten toimijoiden, OECD:n sekä EU:n maaseutuun liittyviä toimia. Euroopan unionissa, edellisen komission kaudella lanseerattu pitkän aikavälin maaseutuvisio on erittäin kannatettava aloite maaseutuun liittyvien toimien vahvistamiseksi EU:ssa. Unionin eri toimielimet ovat suhtautuneet maaseutuvisioon myönteisesti ja komission pitäisi antaa seuraavaksi asiaan liittyvä toimintasuunnitelma. On tärkeää, että Suomen hallitus suhtautuu asiaan edelleen myönteisesti ja toimii EU-vaikuttamisessaan aktiivisesti EU:n maaseutuvisio edistämiseksi. Maaseutupolitiikan kuvaus muissa EU-maissa jää selontekoluonnoksessa suppeaksi.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

Luvussa 3.2. on kuvattu maaseudun taloutta ja osaamista. MTK pitää erittäin huolestuttavana maaseutualueisiin kohdistuvien TKI-menojen vähäistä määrää. Maaseutualueilla sijaitsee yli kolmannes maamme yrityksistä, mutta TKI-kokonaismenoista maaseutualueille kohdistuu alle viisi prosenttia.

Luvussa on kuvattu myös maa- ja metsätalouden alkutuotannon merkitystä maaseudulla. MTK toteaa, että maatalouden ja metsätalouden tuotteita jalostavan teollisuuden työpaikat ovat pitkälti sidoksissa alkutuotantoon ja maaseudulla tuotettuihin raaka-aineisiin. Tämä kohtalonyhteys jää kuvauksessa ottamatta huomioon. Myös maaseudun kausityövoiman merkitys ansaitsisi tulla tässä kohtaa kuvatuksi.

Luvussa on kuvattu myös maaseudun yritysten rahoituksen saamiseen liittyvää heikentynyttä tilannetta. MTK pitää maaseudun yritysten rahoituksen saamisen vaikeutumista todella suurena maaseutupoliittisena kysymyksenä.

Luvussa 3.3. on kuvattu palveluverkkomuutoksia ja palvelujen saatavuutta maaseudulle. MTK korostaa nopeiden tietoliikenneyhteyksien merkitystä maaseudulla. Nopea tietoliikenneyhteys on

keskeinen maaseudun saavutettavuuteen liittyvä asia, niin yrittämisen kuin asumisen näkökulmasta. Valitettavan suuri osuus maaseutualueistamme on yhä nopean tietoliikenneyhteyden ulkopuolella.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

MTK toteaa, että niin maatalouden kuin metsätaloudekin tuotteita jalostavan teollisuuden työpaikat ovat pitkälti sidoksissa alkutuotantoon ja maaseudulla tuotettaviin raaka-aineisiin. Tämä kohtalonyhteys jää selonteon kuvauksessa ottamatta huomioon. Maa- ja metsätaloudella on merkittävämpi rooli maaseudun taloudelle ja elinvoimalle kuin mitä kuvauksen perusteella on ymmärrettävissä.

Myös maaseudun kausityövoiman kriittinen merkitys ansaitsisi tulla tässä kohtaa tarkemmin kuvatuksi. Maaseudun ulkomaisella kausityöntekijöillä on ratkaiseva ja suorastaan kriittinen merkitys monilla maatalouden sektoreilla, erityisesti puutarhasektorilla, niin kasvihuone- kuin avomaantuotannossa.

Maaseudun yritysten rahoituksen saamisen vaikeutuminen on todella suuri maaseutupoliittinen kysymys. Tämä ongelma ansaitsisi huomattavasti laajemman ja tarkemman kuvauksen selontekoluonnoksessa sekä myös selkeitä ratkaisuehdotuksia. Rahoituksen saamiseen liittyvät ongelmat koskevat yleisemmin kaikkia maaseudun mikro- ja myös PK-yrityksiä. Ongelmia on havaittavissa koko maassa, mutta alueellista eriytymistä on myös selkeästi havaittavissa. Itäisessä Suomessa rahoituksen saamiseen liittyvät ongelmat ovat muuta maata suurempia. Pankkipalvelun muutokseen liittyen MTK tuo myös esille myös sen, että pankkitilien kohonneet palvelumaksut vaikeuttavat monien maaseudulla toimivien yhdistysten ja yhteisöjen toimintaa.

Selontekoluonnoksessa voisi kuvata myös hevosalan taloudellista merkitystä maaseutualueilla.

Selontekoluonnoksessa voisi tuoda tuoda selkeästi esille tavoitteen työpaikkojen lisäämisestä maaseudulle. Yritystoiminta ja sen edistäminen on keskeinen osa maaseutupoliittikkaa Suomessa.

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

Selontekoluonnoksessa esitetty visio, elävät maaseutumme -turvallisen, toiveikkaan ja menestyksekkään tulevaisuuden ytimessä.

Visio sisältää oikeita asioita ja on hyvä, että turvallisuus nostetaan esille. Toisaalta visio vaikuttaa hieman kapulakieleiseltä ja se tuskin jää elämään puhekielessä.

MTK esittää harkittavaksi, pitäisikö visiossa tuoda esille tavoite työpaikkojen lisäämisestä maaseudulle. Yritystoiminta ja sen edistäminen on näin ollen keskeinen osa maaseutupolitiikkaa Suomessa.

MTK on aikoinaan, vuonna 2001 pidetyssä Joensuun liittokokouksessaan hyväksynyt seuraavan vision Suomalaiselle maaseudulle: ”Maaseutu on hyvä paikka asua, yrittää ja viettää vapaa-aikaa”. Tämä visio on edelleen ajantasainen.

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuositukset (Anna vastaukset monivalintakysymykseen kohdassa seitsemän Muut täydennystarpeet)

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuositukset (24 kpl) olennaiset?

Selontekoluonnoksessa esitetyt poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuositukset ovat hyviä ja kannatettavia. Täysin kattavia selontekoluonnoksen ehdotukset eivät ole, täsmennyksiä ja myös muita suosituksia olisi sisällytettävä selontekoon.

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

MTK esittää, että maaseudun yritysten rahoituksen saamisen helpottaminen nostettaisiin selonteossa selkeästi kehittämissuosituksiksi. Tämä on suuri maaseutupoliittinen kysymys.

Kehitys itäisessä Suomessa on ollut viime vuosina huomattavasti muuta maata heikompaa, johon Venäjän hyökkäyssodalla ja itärajan sulkemisella on ollut suora vaikutus. MTK esittää, että Itäisen Suomen erityiskysymys nostetaan poikkihallinnolliseksi tavoitteeksi selonteossa. Itäisen Suomen maaseutupoliittinen kehittämistavoite voisi sisältää erilaisia toimia, joita on myös sisällytetty hallituksen Itäisen Suomen ohjelmaan. Tähän kokonaisuuteen kuuluu myös hallituksen lupaama Itäisen Suomen erityistalousalue, joka voisi sisältää mm. verotusta ja investointitukia koskevia ehdotuksia.

Kehittämissuosituksessa 12 osaaminen ja työvoima, voisi erikseen mainita maaseudun kausityövoimaan liittyvät kehittämisasiat. Tavoitteena pitäisi olla edistää kausityövoiman saantia mm. lupakäytäntöjä sujuvoittamalla.

MTK esittää yhdeksi kehittämissuosituksiksi sitä, että metsätalouden verotuksen tuotto kohdennettaisiin niille paikkakunnille, joilla metsät sijaitsevat. Tämä olisi merkittävä maaseutupoliittinen toimenpide, jolla vahvistettaisiin maaseudun elinvoimaa.

MTK esittää harkittavaksi myös, että suomalaisessa verojärjestelmässä otettisiin käyttöön selkeästi maaseutua suosivia toimia. Tietävästi ainakin Espanjassa on käytössä maaseutualueita suosivia verotuksellisia toimia.

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

-

**Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuositukset (1-5 kappaletta)?
(Merkitse kehittämissuositusten numerot 1-24)**

-

Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

MTK esittää yhdeksi poikkihallinnolliseksi tavoitteeksi, sitä, että metsätalouden verotuksen tuotto kohdennettaisiin niille paikkakunnille, joilla metsät sijaitsevat. Tämä olisi merkittävä maaseutupoliittinen toimenpide, jolla vahvistettaisiin maaseudun elinvoimaa.

Tilannekuva-luvussa puhutaan paljon rahoituksesta mutta kehittämissuosituksissa se jää vähäiseksi. Kehittämissuosituksiin pitäisi lisätä selkeän tavoitteen pankkirahoituksen helpottamisesta maaseutualueilla.

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohteisesti:

7. Koordinaatio EU-rahastojen välillä [Komission ehdotus nykyisten EU-rahastojen lakkauttamisesta ja uudesta NRP-rahastosta mullistaa maaseutupolitiikan ja aluepolitiikan valmistelun Suomessa.]

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

Liitteessä on kuvattu laajasti ja kattavasti maaseutualueiden nykytilannetta ja muutostekijöitä. Hevosalan merkityksen maaseutualueilla voisi kuvata luvussa 6.8.

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

Nykytilannetta kuvattaessa voisi hyödyntää enemmän paikkatietoa, jolloin monien kuvattujen asioiden maaseutuulottuvuus tuli selkeämmin esille. Esimerkiksi ruokajärjestelmän ja metsäbiotalouden kuvaukseen voisi sisällyttää esim. kuntakohtaiset tilastot maatalouden rahavirroista tai metsän myyntitulosta.

7. Muut täydennystarpeet (anna tässä kohdassa vastaukset kohdan viisi monivalintakysymyksiin)

Onko selonteossa muita täydennystarpeita?

Selonteon ajoittuminen menee ajallisesti päällekkäin EU:n komission ehdotuksen kanssa vuosia 2028-2034 koskevan monivuotisen rahoituskehusehdotuksen (MFF) ja tulevaa maatalouspolitiikkaa koskevien ehdotusten kanssa. On selvää, että komission ehdotus uudesta NRPF- rahastosta suorastaan mullistaa maaseudun kehittämiseen ja aluepolitiikkaohjelmien liittyvän valmistelutyön Suomessa. Selontekoon kannattaisi kenties sisällyttää ainakin alustava kuvaus komission ehdotuksista ja joitakin pohdintoja siitä, miten asiat etenevät. Ilman tällaista osiota selonteko voi tuntua vanhentuneelta jo julkaisuhetkellä.

Tiainen Simo

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry